

Araştırma

YETİŞTİRME YURDUNDA KALMAKTA OLAN ERGENLERİN ANNE- BABA ALGILARI: NİTEL BİR ÇALIŞMA^{1 2}

Perception of the Adolescents Living in the Orphanage Regarding Parents: A Qualitative Study

Özlem KARAKUŞ*
Mehmet KIRLIOĞLU**
Doğa BAŞER**
Burcu BATI***

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi,
Sağlık Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü
** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi,
Sağlık Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü
*** Yüksek Lisans Öğrencisi,
Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü,
Sosyal Hizmet ABD

- 1 Bu çalışma 7-8 Kasım 2012 tarihlerinde gerçekleştirilen "Farklılıkları Anlamak" temalı Sosyal Hizmet Sempozyumu 2012'de özet bildirisi olarak sunulmuştur.
- 2 Çalışmalarımızı her daim destekleyen ve düşüncelerini paylaşmaktan çekinmeyen Sayın Hocamız Prof. Dr. Aliye MAVİLİ AKTAŞ'a; yine bu çalışmada düşünceleri ile bizi zenginleştiren Dr. Gonca POLAT'a teşekkür etmeyi bir borç biliriz.

ÖZET

Bu araştırmanın amacı yetiştirme yurdunda kalmakta olan ergenlerin anne-baba algılarına yönelik betimlemelerde bulunmaktır. Ergenlerin anne-baba algılarına ulaşmak için metaforların yardımına başvurulmuştur. Araştırma nitel araştırma yöntemine göre dizayn edilmiştir. Veri toplama aracı olarak, yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuş, ergenlerin özlük niteliklerine ait bilgiler doküman analizi yapılarak elde edilmiştir. Araştırmanın örneklemini gönüllü 39 ergen oluşturmakta olup, ergenlerin yaş aralığı 13-20 arasında değişmektedir. Araştırmada elde edilen veriler üç başlık altında analiz edilmiştir. Birincisi, ergenlerin aileyi nasıl tanımladıkları; ikincisi, ailenin nasıl olması gerektiği; üçüncüsü ise anne-baba algılarına ilişkin görüş ve düşünceleridir. Yapılan araştırma sonucunda ergenler "aile nedir?" sorusuna daha çok olumlu ifadelerle cevap vermişlerdir. Ergenlerin "Olması gereken aile/ideal aile nasıl olmalıdır?" sorusuna ailenin destek mekanizması işlevini, ailede paylaşım ve açık iletişimin olması gerektiğini, ailede birliktelik olgusunu vurgulayarak cevap vermişlerdir. Ayrıca "anne-babanızı tanımlamak isteseydiniz hangi mecazları kullandınız" sorusunda ergenlerin anneye ilişkin algıları daha çok annenin melek ve cadı olması üzerine yoğunlaşmış; babaya ilişkin algıları ise babanın sorumsuzluğu, şiddet uygulaması, kuvvetli-çalışkan olması ve yetkinliği üzerine odaklanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yetiştirme Yurdu, anne-baba algısı, ergenlik, gençlik ve sosyal hizmet

ABSTRACT

The aim of this survey is to depict the perception of the adolescents living in orphanage evaluating their parents by means of metaphors. The result of metaphors was applied in order to reach the perception of adolescents regarding their parents. The survey was de-

signed according to the qualitative research method. Semi-configured interview form was created as a means of data collection and the information about the essential characteristics of the adolescents was achieved by making document analysis. The sample of the survey consists of 39 volunteering adolescents aged between 13 and 20. Data obtained from the research was analyzed under three titles. First one is about how the adolescents define family; second one is about how a family should be, and the third one is about their ideas and thoughts of their perception on parents. As a result of the survey, adolescents answered with positive statements of this question was asked: "What is family?." The function of support mechanism in a family, sharing in the family, the necessity of open communication and unity in a family came into prominence when the question "How should a family/ ideal family be?" is considered. In addition, the question "If you were to define your parents, which metaphors would you use?" was asked. Adolescents' answers focused on mothers' being an "angel" or "a witch" while the perception regarding on fathers focused on their responsibilities by means of such metaphors like "committing violence," and "being strong-diligent."

Key Words: *Orphanage, perception regarding parents, adolescence, youth and social work*

PROBLEM

Araştırmanın problemini yetiştirme yurdunda kalmakta olan gençlerin "anne-baba imgelemleri" oluşturmaktadır. Ailenin sağlıklı bir gelişimin temel taşı olduğu düşünüldüğünde çocuğun ve ergenin gelişim sürecinde ebeveyn ile ilgili deneyimleri, yaşantıları ve öyküleri bir anne-baba imgelemi oluşturmaktadır. Ailenin varlığı söz konusu olsa dahi çocukluk ve ergenlik döneminde

yaşanan olumsuz yaşam olayları (cinsel, fiziksel ve duygusal istismar, ebeveyn kaybı, ebeveyn terki) sonucunda çocuklar kurum bakımına alınabilmektedir (Kesen, Karakuş, ve Deniz, 2012). Söz konusu yaşam olayları ergenin kimlik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmekte (Gündoğdu ve Zeren, 2004: 58) ve ruh sağlığı sorunlarına yol açabilmektedir. Şimşek ve Erol (2004: 481-482), yetiştirme yurdunda yaptıkları araştırmalarında kurum bakımının adölesan ruh sağlığı üzerinde olumsuz etki yarattığını belirtmekte, bu anlamda aile yanında bakımla birlikte alternatif hizmet türlerinin altını çizmektedir. Literatürde ebeveynleri boşanmış bireylerin evlenmekten uzak durdukları, aile içi şiddet uygulayan bireylerin de çocukluk-ergenlik döneminde ebeveynlerinden şiddet gördüğü vurgulanmaktadır (Suğur ve Saygı Doğru, 2010; Deveci, Karadağ ve Yılmaz, 2008; Demirebilek, 2000). Bu anlamda olumsuz aile işlevi öyküsü oranı yüksek olan kurum bakımındaki ergenlerin öykülerinin değerlendirilmesi, çocuk ve ergen ruh sağlığı politikası çerçevesinde koruyucu-önleyici stratejilerin geliştirilmesi, koruyucu aile-evlat edinme hizmetlerinin planlanması ve son yıllarda gündemde olan kurum bakımına alternatif hizmet modellerinin oluşturulması açısından önem taşımaktadır.

Bu açıdan bakıldığında aslında başlangıçta toplum içinde dezavantajlı doğan ya da sonradan dezavantajlı grup içine dâhil olan korunmaya muhtaç çocuklar, toplamda yaşayacakları yıllar arasında niceliksel olarak oranı küçük olan çocukluk yıllarını korunmaya muhtaç çocuk olmasına neden olan olayları yaşayarak geçirmekte; bu olaylar, niceliksel olarak daha büyük bir orana sahip olan

hayatlarının diğer evresini büyük ölçüde olumsuz etkilemektedir. Bu noktada her şeye rağmen yetiştirme yurdunda kalmakta olan ya da yurttan ayrılma aşamasına gelmeye başlayan gençlerin anne-babalarına ilişkin imgelemlerini emik bakış açısıyla dile getirmek, Sezer'in (2010: 4) de ifade ettiği üzere var olan durumun betimlenmesi ve gerekli önlemlerin alınabilmesi için önem taşımaktadır.

KURAMSAL BİLGİLER

Ergenlik dönemi, insanın bebeklikten sonraki en hızlı gelişiminin gerçekleştiği dönemdir (Ertem ve Yazıcı, 2006: 8). Ergenlikte biyolojik, psikolojik, duygusal değişimler ile birlikte çocukluk özdeşimlerinin-kendilik algılamalarının sürdürülmesi ve toplumsal beklentiler, ergende zorunlu bir değişim sürecini gündeme getirmektedir (Atak, 2011: 160-170). Erikson'un kişilik kuramında ergenlik döneminin bireyin kimlik oluşumuna etkisi "kimliğe karşı rol karmaşası" olarak ele alınmış ve bu dönemin kimliğin oluşmasında önemli olduğu vurgulanmıştır. Bu nedenle ergenlik döneminde birey yardıma, desteğe ve dayanışmaya diğer dönemlerden daha çok ihtiyaç duymakta olup bu dönemde aile, arkadaş ya da yetkin kişilerin bulunması, bireyin iyilik hali üzerinde olumlu etki göstermektedir (Kutlu, 2005: 100). Ergenin yetişkin yaşamına adım atabilmesi ve toplumsal olgunluğa erişebilmesi ancak bu dönemi başarılı bir şekilde atlattığı ile mümkündür (Gündoğdu ve Zeren, 2004: 58).

Bireyin gelişim dönemleri zihinsel, fiziksel, duygusal ve entelektüel değişim süreçlerini kapsamakta ve bir dönemden diğer döneme geçiş sürecinde çeşitli sorunlarla karşılaşabilmektedir

(Danış, 2006: 47). Ergenlik dönemi ve yurt yaşamı birlikte düşünüldüğünde ergenlik döneminin karmaşıklığı ve bu dönemi sağlıklı bir şekilde atlatabilmenin zorluğu dikkat çekmektedir. Bu nedenle ilk olarak gençlerin yurt öncesi hayatları ile aile yapıları bilinmeli (Demirbilek, 2000: 140) ve bunlara ek olarak ergenlerin anne-babalarına ait imgelemleri ortaya çıkarılmalıdır. Nitekim Bıyıklı'ya göre (1995: 4) duygusal hayat, zihinsel ve fiziksel hayattan önce gelişmekte ve tüm gelişimin kaynağını oluşturmaktadır.

Bireyin yakın çevresi, onun kendini ve kendi dışında var olanları algılamasını etkilemekte ve biçimlendirmektedir (Sezer, 2010: 2). Bu algılamayı resmetmek için metaforlar yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Aldan Karademir, Uçak ve Bağ: 2012; Oflaz, 2011; Öcal ve Kemer kaya, 2011; Saban, 2009; Saban, 2007; Saban, 2004). Bilindiği üzere metafor, mecaz kavramının eş anlamlısı olarak kullanılmakta (Türk Dil Kurumu, 2012) ve insanların bir şeyi nasıl gördüklerini benzetmeler aracılığı ile açıklamaya çalışmasında kullanılan bir araç olarak tanımlanmaktadır (Cerit, 2008: 694). Bu çalışmada da ergenlerin anne-baba algılarına ulaşmak için metaforların yardımına başvurulmuştur. Ayrıca kuramsal bilgiyi oluşturmak için literatür taramasında elde edilen bilgiler aşağıda yer alan dört temel başlık altında toplanmıştır.

Çocuk ve Ergen Gelişiminde Ailenin Önemi

Toplumu oluşturan bireyler "aile" adı verilen bir kurum içerisinde kendine yer bulabilmektedirler. Aile, çocuğun kimliğini kazandığı, ailenin ve toplumun değerlerini öğrendiği bir ortamdır (Özdal

ve Aral, 2005: 264). Aile, sosyal bir kurum olmakla birlikte anne karnında başlamakta ve ailenin çocuk üzerinde yaşam boyu süren bir etkisi bulunmaktadır (Ünal, 2007: 134; Özdal ve Aral, 2005: 256). Diğer bir ifade ile aile, çocuğun ilk karşılaştığı (Ünal, 2007: 139), ilk sosyal yaşantılarını edindiği, sosyal dünyaya uyumunu ve bu dünya ile iletişim kurmasını sağladığı kurumdur (Erdoğan ve Uçukoğlu, 2011: 53). Aile, sağlıklı gelişim üzerinde en önemli etkiyi gösteren sosyal çevredir (Deci ve ark., 1994, akt; Kocayörük, 2012: 25).

Ailenin önemliliğinin vurgulanmasına rağmen her çocuk bir aileye sahip olmayabilir. Çocuklar boşanma, anne veya babanın ayrılmaları ya da ölmeleleri, çocuğun terk, ihmal veya istismar edilmesi nedeniyle aile kurumundan mahrum kalabilirler (Kesen, Karakuş ve Deniz, 2012; Kutlu, 2005). Aile kurumunun yokluğu, ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılamalarına engel olabileceği gibi, özerk benlik gelişimlerine ve duyuşsal iyi oluşlarına olumsuz etki eder (Kocayörük, 2012: 26-31). Ailesiz bir çocuk, becerilerini geliştirme ve sosyal dünyayı keşfetme açısından kısıtlı bir sosyal çevreye sahiptir (Yaban ve Yükselen, 2007: 64). Ayrıca Kutlu (2005: 95), annesi ve babası olmayan veya boşanmış olan ergenlerin yalnızlık duygusu yaşayabileceğini ifade etmektedir.

Sonuç olarak yurtda yaşayan çocukların yurt ve aile algılarında farklılıklar söz konusur. Çünkü; aile, sevgi, saygı, huzur ve dayanışmanın olduğu bununla beraber temel gereksinimlerinin karşılandığı sıcak bir ortam olarak nitelenmesine rağmen (Suğur ve Saygı Doğru, 2010: 122) yetiştirme yurtları bu kavramlarla pek anılmamaktadır. Yurdun bu

kavramlarla anılmamasının nedenleri bir sonraki başlık altında ele alınmıştır.

Yetiştirme Yurdunun Çocuk ve Ergen Gelişimine Zararları

Genel olarak literatüre bakıldığında yetiştirme yurdunda kalan çocuklar ile anne-baba yanında kalan çocuklar arasında öğrenilmiş güçlülük, başarılı kimlik geliştirme, kimlik arayışı ve kimlik kargaşası yaşama, benlik tasarım düzeyi açılarından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir (Boyraz ve Aydın 2003: 59; Gündoğdu ve Zeren, 2004: 57; Gürsoy, Aral ve Yıldız Bıçakçı, 2005: 30; Kutlu, 2005: 92).

Çocukların yetiştirme yurdunda yaşamaya başlamasıyla birlikte kurum bakımının çocuklar üzerine olumsuz etkileri baş göstermektedir. En temelde kurum bakımının ergen ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediği (Şimşek ve Erol, 2004: 481-482) belirtilmektedir. Yetiştirme yurdunda kalan çocuklar aile kurumunun dışında sosyalleşmek ve yaşama hazırlanmak durumundadır (Suğur ve Saygı Doğru, 2010: 121). Aileden ve sosyal çevreden uzak olarak yaşayan bu çocuklar (Aral, Gürsoy ve Yıldız Bıçakçı, 2006: 12); ilgisizlik, çevreyi umursamazlık, insanlara sokulama, arkadaşlık kuramama, öğrenmeye karşı ilgisizlik, saldırganlık, hırsızlık ve okuldan kaçma gibi davranış özellikleri de sergileyebilmektedirler (Demirbilek, 2000: 139). Bu durumun ortaya çıkmasında anne-babanın yokluğu önemli bir faktördür (Kutlu, 2005: 95). Sonuç olarak sosyalleşmenin odağındaki çocukların yurdun olumsuz izlerini silmelerinin uzun bir süreç alacağı söylenebilir.

Alternatif hizmet modellerinin etkinleştirilmesi süreci ülkemizde gün geçtikçe

hız kazanmasına rağmen yetiştirme yurtları halen geçerliliğini korumaktadır. Alternatif hizmet modelleri arayışının nedeninin ise yetiştirme yurdunun çocuklar üzerinde bıraktığı etkilerden kaynaklandığı söylenebilir. Yapılan araştırmalar da bu durumu doğrular niteliktedir.

Kelebek Etkisi

Çocukluk dönemi veya daha sonraki dönemlerde yaşanan olumsuz yaşam olaylarının ileri süreçlerde etkisinin devam ettiğinden yola çıkılarak “kelebek etkisi” teması oluşturulmuştur. Olumlu ya da olumsuz, insanın deneyimlediği her yaşantı gerek bilişsel ve mental süreçlerin düzenlenmesinde ve gerekse yeniden yapılanmasında doğrudan etkilere sahiptir (Bahadır, 2002: 57). Belki de bu yüzden Freud insan yaşamını evrelere ayırırken ergenlik döneminin bitimine kadar olan zamanı ele almıştır. Çünkü “erken dönem bakımındaki kopukluklar ve duygusal yetersizliklerin yaşamın daha sonraki dönemlerinde nesne ilişkilerini olumsuz etkilediği uzun zamandır bilinmektedir” (Kayaalp, 2008: 38). Ayrıca çocukların içinde buldukları ailenin sosyo-kültürel düzeyi, ailedeki ilişki biçimi ve anne babaların çocuk yetiştirme tutumları (Ünal, 2007: 139), anne-baba-çocuk etkileşimi sonucu elde edilen bilgi, beceri ve tutumlar yetişkinlik yıllarında önemli bir rol oynamaktadır (Özdal ve Aral, 2005: 256). Bu amaçla çocukların gelişimlerine etki eden nedenler ile sonuçları ortaya koymak önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin yenidoğan döneminde veya küçük yaş

grubunda yetiştirme yurduna bırakılan çocukların bilişsel gelişimlerinde gerilik olmakta, sosyal ve duygusal açıdan çocuklar olumsuz etkilenmekte ve bu durum çocuğun tüm yaşamına yansımaktadır (Aral, Gürsoy ve Yıldız Bıçakçı, 2006: 15). Ayrıca korunmaya muhtaç çocuklar bir aile içinde yetişmediklerinden aile yaşamını kendilerine uzak görebilmektedirler (Suğur ve Saygı Doğru, 2010: 122). Bu da ileride sağlıklı bir aile kurmaya yönelik gençlerin algılarını olumsuz etkilemektedir.

Kelebek etkisi, ekolojik sistem yaklaşımı kapsamında incelenebilmektedir. Çevresel yapıda meydana gelen değişimlerin davranışın oluşumunda önemli olduğu düşüncesi üzerine inşa edilen ekolojik sistem yaklaşımına (Danış, 2006: 45) göre çocuğun anne, baba ve arkadaşlarıyla girdiği ilişkiler onun gelecekteki kişiliğini oluşturmaktadır (Büyükkahin Çevik ve Çelikkaleli, 2010: 226). Bu nedenle çocuğun sağlıklı bir aile içerisinde yetişmesinin gelecekte ne olacağına ya da olamayacağına sınırları çizilmektedir. Buna dayanarak doğumdan itibaren çocukların çevresinde bulunan kişilerden elde ettikleri deneyimler, onların kendilerini nasıl gördüklerini ve diğer insanlarla etkileşimlerini etkilemektedir (Ünal, 2007: 144). Farklı bir şekilde ifade etmek gerekirse çocuğun aile üyeleriyle olan ilişkileri, diğer bireylere, nesnelere ve tüm yaşama karşı aldığı tavırların, benimsediği tutum ve davranışların temelini oluşturmaktadır (Erdoğan ve Uçukoğlu, 211: 69). Çocukluk döneminde maruz kalınan işlevsel olmayan ebeveynlik biçimi, yetişkinlik döneminde psikolojik bir soruna yol açabilmekte (Soygüt ve Çakır, 2009: 151) ve aile içinde anne, baba arasında gerçekleşen şiddet

3 **Kelebek etkisi**, bir sistemin başlangıç verilerindeki küçük değişikliklerin büyük ve öngörülemez sonuçlar doğurabilmesine verilen addır (http://tr.wikipedia.org/wiki/Kelebek_etkisi).

olaylarına tanık olma yolu ile şiddeti öğrenme (Deveci, Karadağ, ve Yılmaz, 2008: 360; Kayaalp, 2008: 38), evlilikten korkma ve evlenmeyi düşünmemeye (Demirbilek, 2000: 149) yönelik tutumlar oluşturmaktadır. Goodman ve arkadaşları (1995) olumsuz yaşam olaylarını deneyimlemiş çocukların sosyal problem çözüme becerilerinin düşük olduğunu belirtmektedir (akt. Yaban ve Yükselen, 2007: 63). Örneğin ilköğretim öğrencileri arasında yapılan bir araştırmada öğrenciler şiddet karşısında “öç almak isterim, sinirlenirim, hak ettiğimi düşünürüm, zevk duyarım” gibi olumsuz ifadelerde bulunmuşlardır. Bu durum da şiddet olaylarının başka şiddet olaylarının nedeni olduğu biçiminde yorumlanabilir (Deveci, Karadağ ve Yılmaz, 2008: 363). Dolayısıyla ergen, sorunu çözmek için tanık olduğu, öğrendiği yöntemi kullanacaktır. Görüldüğü üzere çocukluk döneminde gerçekleşen olumsuz yaşam olayları çocuğun diğer kişilerle olan ilişkilerini, davranış şekillerini, kendini ve dünyayı algılamasını büyük ölçüde etkilemektedir.

Rol Model Eksikliği

Rol model denilince ilk akla gelen Sosyal Öğrenme Kuramının öncüsü olan Albert Bandura'dır. Çünkü Bandura (1986) rol model ile özdeşim kurmanın ve rol modeli gözlemleyerek, modelin karakteristik özelliklerini taklit etmenin çocuğun sosyal gelişimindeki etkisini vurgulamış olup taklit etme, oyun içinde ergenlerin anne-babaları ile gerçekleştirdikleri iletişimin kalitesi, ergenlerin sosyal yaşamlarında kurdukları ilişkilerin kalitesini de önemli ölçüde etkilediği belirtilmektedir (Kocayörük, 2010: 38-39). Çocukların hayatlarındaki en önemli rol modellerinin anne babalarıdır (Sezer ve

Oğuz, 2010: 744). Özellikle çocuk, oyun içinde anne ve babanın davranışlarını gözlemleyerek taklit etmekte, onların davranışlarını özümseyerek kendisiyle özdeşleştirmektedir (Gürsoy, Aral ve Yıldız Bıçakçı, 2005: 25).

Kurum bakımı altında bulunan çocuk açısından söz konusu durum düşünüldüğünde birtakım problemler ortaya çıkmaktadır. Öncelikle aile ortamında anne-baba ve kardeşler arasında süregelen ilişkiler yurt hayatında yerini, arkadaş ve kurum personeliyle olan ilişkilere bırakmaktadır (Demirbilek, 2000: 146). Hatta sosyal servis görevlilerinin ergenin yetiştirilmesinden sorumlu olduğu, ailenin yerini alması beklendiği bile söylenebilir (Özgür Sayar, 2006: 118). Bu noktada sosyal öğrenme tekniklerinden biri olan modele dayalı öğrenme düşünüldüğünde yurttan yeterince model olmaması çocukların düşük öğrenilmiş güçlülük düzeyine sahip çocuklar olarak yetişmelerine neden olabilir (Boyras ve Aydın, 2003: 63). Çünkü çocuklar özel bir sorumluluk ve ilgi gerektiren ergenlik döneminde aile ortamından uzak ve anne-baba modellerinden yoksun olarak kurumlarda büyümek zorunda kalmaktadırlar (Aral, Gürsoy ve Yıldız Bıçakçı, 2006: 13).

AMAÇ

Bu araştırmanın amacı nitel araştırma deseni kullanılarak yetiştirme yurdunda kalmakta olan gençlerin anne-babalarına ilişkin imgelemlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda doğrultusunda, araştırma sonunda yanıt bulması planlanan sorular aşağıda yer almaktadır:

1. Yetiştirme yurdunda kalmakta olan gençlerin algılarında “ideal aile” nasıl ifade edilmektedir?

2. Yetiştirme yurdunda kalmakta olan gençlerin geçmiş yaşantıları onların kendi ailelerine ilişkin algılarına nasıl etki etmektedir?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Araştırma nitel araştırma yöntemine göre dizayn edilmiştir. Nitel araştırma “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39). Bir çalışmada katılımcılar nitel araştırmayı; “bilgileri resmetme işi”, “doğal ortamda ilk elden perspektif kazanma çabası”, “sosyal bir olgunun derinlemesine çalışılması”, “kişisel algı ve perspektifleri ortaya çıkarma gayretini” “sayısal verilerin ve kalıplaşmış prosedürlerin dışına çıkma” işi olarak tanımlamışlardır (Saban, 2007: 477). Nitel araştırma deseninin seçilmesinin nedeni ise yetiştirme yurdunda kalan gençlerin anne-babalarına ilişkin imgelerini “onlarca algılanan ve yeniden kurgulanan bir resmini olabildiğince ayrıntılı ve derinlemesine ortaya çıkarılmasını mümkün kılan veri oluşturma ve çözümleme tekniklerini içermesindedir” (Çelik ve İçağasıoğlu Çoban, 2012: 462). Bu çalışmada görüşme ve doküman analizinin yanısıra mecazlar yolu ile veri toplama tekniği kullanılmıştır. Mecazların kullanılmasının nedeni ise “insanların deneyimlerini anlamlandırmanın ve bu deneyimlerin anlamını açıklamanın ve iletmenin bir yolu olarak daima mecazları kullanması” (Punch, 2005: 212) ayrıca mecazların “çalışılan konu, olgu, olay ve durum hakkında

çok sağlam, zengin bir resim sunması, görsel bir imaj” sağlanmasındandır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 212).

Bu çalışmada nitel araştırmanın kullanılmasının bir nedeni de söz konusu imgelemin sayılabilen bir nitelik olması, sayılacak bir şeyin ve anne-babanın olmaması bunun yerine anne-babaya ait izlerin var olduğu ve bu izlerin izinin sürülmesi amacıyla belirlenmiş sorulardan ziyade özgür ifadelerle yer verilmek istenmesidir. Katılımcıların tümünün anlatacak bir öyküsünün olması ve bu öykülerinin birileri tarafından dinlenmesi ihtiyacında olmaları, bu izlerin ve özgür ifadelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Verilerin Toplanması

Anket formları hazırlanma sürecinde uzman görüşüne sunulmuş ve alınan eleştiriler doğrultusunda düzeltilerek geliştirilmiştir. Geliştirilen anket formları uygulamaya aktarılmadan önce 12-18 yaş aralığındaki 20 ergene uygulanarak ön denemeden geçirilmiştir. Uzman görüşleri ve ön deneme sonuçlarına göre geliştirilerek son biçimi verilen anket formları uygulamaya hazır duruma getirilmiştir. Görüşmeler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler iki araştırmacı tarafından yurt ortamında ortalama 30 dakika boyunca yapılmıştır. Bir araştırmacı görüşmeyi sürdürürken diğer araştırmacı not tutmuştur. Yetiştirme yurdunda kalmakta olan 39 genç ile gerçekleştirilen görüşmeler 15 Nisan – 15 Mayıs 2012 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonunda elde edilen veriler bilgisayar ortamında kaydedilmiş, daha sonra araştırmacılar tarafından araştırmanın amacına yönelik üç ana temaya ayrılmış, bu üç ana

temanın altında da alt temalar oluşturularak konu derinleştirilmiştir. Araştırma bulgularının iç güvenilirliğini ve geçerliliğini artırmak amacıyla yetiştirme yurdunda yaşayan gençlerin görüşlerinden sıkça alıntılar yapılmıştır.

Oluşturulan temalar; “yetiştirme yurdunda kalmakta olan gençlerin aile tanımlamaları, hayallerindeki ideal aileyi betimlemeleri ve anne-babalarına ilişkin imgelemleri” şeklinde gruplandırılmıştır.

BULGULAR

Araştırmada elde edilen veriler üç başlık altında analiz edilmiştir. Bunlar katılımcıların;

1. Aileyi nasıl tanımladıklarına ilişkin görüş ve düşünceleri,

2. Ailenin nasıl olması gerektiğine ilişkin görüş ve düşünceleri,
3. Anne-baba imgelemleri hakkındaki görüş ve düşünceleridir.

Araştırmacılar tarafından söz konusu başlıklar üç ana tema ile çerçevelenilmiş, sonra ana temalar alt temalara bölünmüştür. İlgili temalar tablo 1’de verilmektedir.

Katılımcılar

Kız yetiştirme yurdunda kalmakta olan ve araştırmaya katılmak isteyen 39 kişi ile görüşme yapılmıştır. Tablo 2’deki sosyo-demografik bilgiler doküman analizi ile elde edilmiştir. Bu bilgiler, derinlemesine görüşmeler yoluyla da elde edilen veriler ile harmanlanıp ortaya çıkan son metin içerik analizine tabi tutulmuştur.

Tablo 1. Çalışmaya İlişkin Ana ve Alt Temalar

Ana Tema	Alt Tema
Ailenin tanımlanması	Olumsuz Olumlu
Olması Gereken Aile	Destek Mekanizması, Paylaşım, Aile İçi İletişim, Birliktelik, Bir Ailemiz Olsun.
Anne Baba İmgelemi	Anneye İlişkin İmgelemler: İyilik Meleği, Cadı, Terk. Babaya İlişkin İmgelemler: Şiddet, Sorumsuz, Kuvvetli, Çalışkan, Yetkin.

Tablo 2. Katılımcılara Ait Sosyo-Demografik ve Diğer Bilgiler

DEĞİŞKENLER	SEÇENEK	n
1.Yaş	13	5
	14	8
	15	2
	16	8
	17	9
	18	4
	19	1
	20	2
	2.Çocuklar Yetiştirme Yurdunda Ne Kadar Süredir Kalmaktadır	1
2		6
3		1
4		5
5		2
6		2
7		1
8		1
9		1
10		6
11		2
15	1	
3.Çocukların Kuruluşa Geliş Nedenleri	Cinsel İstismar	11
	Ebeveyn Terki	7
	Çocuğun Evden Kaçması	5
	Fiziksel Şiddet, İhmal ve İstismar	8
	Ebeveyn kaybı	5
	Boşanma	3
4.Yetiştirme Yurdunda Kalmakta Olan Ebeveynlerin Hayatta Olma Durumu	Her ikisi sağ ve beraberler	10
	Her ikisi de sağ ve ayrı yaşıyorlar	20
	Anne sağ baba vefat etmiş	5
	Anne vefat etmiş baba sağ	3
	Her iki ebeveyn de vefat etmiş	1

5.Yetiştirme Yurdunda Kalmakta Olan Çocukların Ebeveynlerinden Bir ya da İkisini Görme Sıklığı	Haftada bir	12
	İki haftada bir	4
	Ayda bir	6
	İki ayda bir	4
	Altı ayda bir	2
	Hiç	11
6.Çocukların İzinlerde ve Tatil Günlerinde Hangi Ebeveynin Yanına Gittikleri	Anne	10
	Baba	7
	Her iki ebeveyn	8
	Ebeveynlerden hiç biri	14

Yetiştirme yurdunda kalmakta olan gençlerin yaşlarına bakıldığında en az 13 en fazla 20 olduğu görülmektedir. Gençlerin büyük çoğunluğunu 16 – 17 yaş aralığındadır. Katılımcıların 11'i bir ve bir yıldan daha az süredir yurttta kalmakta olup yurttta kalınan süre on beş yıla kadar (1 kişi) çıkmaktadır. Yurda geliş yaşının küçülmesi, yurttta kalma süresinin artması ve çocukların hiç ziyaret edilmemesi ergenlerin yalnızlık düzeyinde artışa sebep olabileceği gibi duygusal yalnızlık yaşamlarına da neden olabilmektedir (Kutlu, 2005: 95-98). Özellikle bebeklik döneminde yurtlara yerleştirilen çocuklar, antisosyal davranışları daha fazla sergileyebilmektedir. Bir anlamda yaş ne kadar küçükse risk o kadar artmaktadır (Soysal, Bodur, İşeri, ve Şenol, 2005: 97).

Gençlerin kuruluşa geliş nedenlerine bakıldığında ise "cinsel istismar" nedeniyle ile kuruluşa gelen genç sayısının diğer nedenlerin sayısından fazla olduğu görülmektedir. Kesen, Karakuş, ve Deniz'in çalışmasında (2012) da hem cinsel istismar nedenine hem de diğer nedenlerden (terk, boşanma, fiziksel ve duygusal istismar, çocuğun evden

kaçması, ebeveyn kaybı) dolayı kuruluşa kabul edilen çocuk/genç sayısında yıllar içinde artış gözlenmektedir.

Doküman analizinde elde edilen bilgilerde gençlerin aileleri ile anlaşmazlık yaşamaları nedeniyle evden kaçma davranışında (5 kişi) buldukları, bunun sonucunda da haklarında bakım tedbiri alındığı ortaya çıkmıştır. Kız ergenlerin özgürlüklerinin hem anneleri hem de babaları tarafından erkek ergenlerle karşılaştırıldığında daha fazla kısıtlandığı belirtilmektedir (Öngen, 2004: 11). Adana ve Kutlu, yaptıkları bir çalışmada annelerde aşırı annelik ve sıkı disiplin, babalarda sıkı disiplin alt boyutlarından alınan puanların yüksek olduğunu bulgulamış olup Türk toplumunun aile yapısında otoriter, kısıtlayıcı tutumun sık gözlendiğini, anne-babaların çocuklarının bağımsız kişiliklere sahip olarak yetişmeleri konusunda genellikle pekiştirici değil baskıcı olduklarını belirtmektedirler (2009: 20-21). Bunların da kaçma davranışında etkili olduğu söylenebilir.

Terk nedeniyle (7 kişi) çocuğun kuruluşa gelmesinin arkasındaki hikâye

genel olarak annenin evi terk etmesi ve yoksulluk içinde bulunan babanın çocuğun bakımı ile gereken şekilde ilgilenememesidir. Terk edilmenin çocukta utanç, üzüntü, kendini suçlu görme gibi etkiler yarattığı ve bunun da başta ayrılık kaygısı bozukluğu olmak üzere diğer kaygıları arttırdığı vurgulanmaktadır (Özdal ve Aral, 2005: 264). Ebeveynlerinin terki nedeniyle yetiştirme yurduna gelen çocukların sayısının her geçen yıl arttığı belirtilmektedir (Kesen, Karakuş, ve Deniz, 2012: 142).

Doküman analizinde elde edilen veriler doğrultusunda genel olarak ebeveyn kaybının arkasındaki hikâye şöyledir: Babanın anneyi öldürmesi ile annenin yaşamını yitirmesi, ilaveten ailenin sosyal destekten yoksun olması ve bunun sonucunda da söz konusu çocuğun "korunmaya muhtaç çocuk" adı altında kuruluşa kabul edilmesidir.

Tablo 2 incelendiğinde bir diğer kuruluşa geliş sebebi boşanmadır. Boşanma başlı başına bir geliş nedeni oluşturmakta, ancak boşanmadan sonra atılan adımlarda dikkatli davranılmadığı için boşanmanın yarattığı "kriz" ile birlikte çocuk başka nedenlerden dolayı kuruluşa gelebilmektedir (şiddet, istismar, yoksulluk vb.). Yetiştirme yurdu ile ilgili yapılan bir araştırmada gençlerin %45 gibi önemli bir kısmının anne ve babasının sağ, fakat boşanmış olduğu (Demirbilek, 2000: 144), anne babası birlikte olan ailelerde babaların izleme davranışlarının boşanmış ailelerdeki babalara göre daha fazla olduğu, boşanmış ailelerde anne destek davranışlarının artmakla birlikte baba destek davranışlarının anlamlı bir şekilde düştüğü (Aksoy, Kahraman ve Kılıç, 2008) vurgulanmaktadır. Bu durumun boşanmanın aile bütünlüğünü bozucu etkisini

ve parçalanmış ailelerde çocuk bakımı ile yetiştirilmesi sorununun ortaya çıktığını belirginleştirmektedir.

Tablo 2'deki 3., 5. ve 6. değişkenler birlikte değerlendirildiğinde; her iki ebeveynin ya da ebeveynlerden birinin hayatta olmasına rağmen çocukların aileleri ile görüşmesine, hafta sonları veyahut diğer tatil günlerinde ebeveynlerinin yanlarına izinli olarak almasına kuruluş tarafından izin verilemediği görülmektedir. Bunun altında yatan nedenin de çocuğun hangi tedbirle kuruluşa kabul edildiğidir. Örneğin tedbir nedeni "cinsel istismar" olan bir çocuğun ailesi ile görüşmemesi konusunda katı davranılmaktadır. Bunun yanında haftada bir zaman sıklığında ebeveynlerin biri ya da her ikisi ile iletişimini devam ettiren (tedbir nedeni boşanma, evden kaçma, ebeveyn kaybı olan çocuklar) çocuk sayısı çoğunluğu oluşturmaktadır. Gençlerin önemli bir kısmının tatil ve izinlerini aileleri ile birlikte geçirmelerinin sosyalleşmelerindeki yetersizliklerini bir ölçüde giderebildikleri düşünülebilir (Demirbilek, 2000: 145).

Aile nedir?

Olumsuz aile tanımlamaları

"Aile, pek çok olumsuzluk var, dayak, şiddet, iletişimsizlik, kararsızlık demek" (17 yaş)

"İletişimin, sevginin, huzurun olmadığı, hakaret ve küfür olduğu bir yer" (16 yaş)

"Huzurlu bir ortam ama sıkıntılı" (17 yaş)

"Gerçek aile gibi değildir, gerçek sevgi yok, her alanda kısıtlamalar vardı" (17 yaş)

“Diyalog eksik, sorunlar konuşularak halledilemezdi. Hep kavga, gü-rültü vardı” (16 yaş)

“Kavgacı, huzursuz, şeref duygusu olmayan bir baba” (17 yaş)

“Dağılmış bir birliktelik” (14 yaş)

“Hiçbir şey ifade etmiyor” (18 yaş)

“Benim için aile yurt demek, buraya alışmışım artık” (15 yaş)

Olumlu aile tanımlamaları

“Benim için aile bir çiçektir, bazen solarlar ama bazen de solmazlar. Tek bir farkı vardır. Anne-babamız ölmezler” (13 yaş)

“Ebeveynlerin hem birbirleri ile hem de çocukları ile ilgili oldukları bir düzen” (18 yaş)

“Sevgi” (10 yaş)

“Küçük bir tohumu büyütme” (15 yaş)

“Anne-baba şefkatli, sevgi, saygı var” (16 yaş)

“Bambaşka bir şey hiçbir şey yerini tutamaz” (17 yaş)

“Karışık ilişkiler olan, sık sık sorun yaşanan, ama yine de çok ihtiyaç duyduğum bir şey” (16 yaş)

“Boş vakitlerimi birlikte geçirdiğim insanların oluşturduğu bir ortam” (17 yaş)

“Çocukların, eşlerin toplanıp beraber huzur içinde oturmak, mutlu, mesut yaşamak demek” (14 yaş)

“Mutlu, mesut yaşayan, ebeveynler ayrı olsalar bile çocukları ile ilgilenen demek” (16 yaş)

“Özel şeylerimi paylaşabildiğim bir topluluk” (14 yaş)

“Ailedeki tüm bireyler; anne, baba, kardeşlerin bir evde barınması demek, mutlu olmak demek” (13 yaş)

“Mutluluk, bazen sevinçli, bazen hüzünlü olabilen bir topluluk” (14 yaş)

“Her şeyi beraber yaptığımız, beraber olduğumuz” (13 yaş)

“Aynı evde yaşamak, mutluluk, sevgi, saygı demek” (13 yaş)

Yapılan araştırma sonucunda katılımcıların “aile nedir?” sorusuna verdiği cevaplar yukarıda belirtilmiştir. Katılımcılar aile için daha çok olumlu ifadeler yer verirken küçük bir grup da olsa gençlerin bir kısmının aile ile ilgili kullandığı ifadeler olumsuzdur. Benzer olarak başka bir araştırmada da ergenler aileyi sıcak ve huzur dolu bir ortam diye tanımlamaktadırlar (Suğur ve Saygı Doğru, 2010: 131). Bu da çocukların aileye karşı özelemlerinin halen devam ettiğini göstermektedir. Demirebilek (2000: 148) araştırmasında araştırmaya katılan gençlerin %50’sinin yurttan ayrıldıktan sonra tekrar ailesinin yanına dönmeyi ve onlarla birlikte yaşamayı planladığını ortaya koymuştur. Bu sonuç, gençlerin aile ortamına duydukları özlemin bir ürünü olup, korunma sürecine önemli bir boyut kazandırmaktadır.

Olması gereken nedir?:

İdeal aile tanımlamaları

Destek mekanizması

“Her şartta yanımda olan, kararlarımın destek olan bir aile. Hep bir arada olmak isterdim. Gerçekten annem olsun isterdim” (17 yaş)

“Sorunsuz ve ailesi sadık ve fedakâr olmalıdır” (18 yaş)

“Baba içki ve kumarı bırakan, anne temizliği yapan, çocuklara destek olan aile” (17 yaş)

“Yaptığım her harekette bana karşı çıkmamalı, beni herkesin yanında yalancı durumuna düşürmemeli, mutlu bir aile olmalı” (14 yaş)

Paylaşım

“İki abim olmasını istedim. Akşam olunca birlikte bir şeyler yapabileceğim, sıcak bir yuvam olsun istedim” (18 yaş)

“Anne-babanın çocuklarının mutluluklarını paylaştıkları bir yuva” (16 yaş)

“Demokratik, paylaşım yapılan, iki ebeveynin de eşit ölçüde adil olduğu” (17 yaş)

Açık iletişim

“İyi, derdimi dinleyen, beni anlayan bir aile olmalı” (17 yaş)

“Düşüncelerime saygı duyacak, beni dinleyecek, küfür olmayan, küfür etmeyen huzurlu bir aile olmalı” (16 yaş)

“Fikirlerime biraz daha saygı duyuyorlar istedim, iletişim kurmalarını istedim” (17 yaş)

“Hep bir arada olmalı, mutlu olmak, sorunları konuşarak halledebilme” (16 yaş)

“Anlayışlı, inatçı olmayan” (16 yaş)

“Sevgi ve güven ilişkisi olmalı” (16 yaş)

Birliktelik

“İki kız bir oğlan bir anne bir baba ve de çok mutlu” (13 yaş)

“Anne-baba-çocuk birlikte olmalı” (14 yaş)

“Anne-babanın çocuklarının yanında olduğu, babanın alkol almadığı bir aile olmalı” (14 yaş)

“Annenin hep çocukların yanında olduğu, okula annesine bıraktığı, çocuklarının annesi gibi olmalı, anne-baba birlikte olmalı” (16 yaş)

“Dindar olmalı, birlikte beraber yaşamalı” (13 yaş)

“Derslerimizle daha ilgili olan, bizimle daha çok ilgilenen bir aile olmalı” (14 yaş)

“İki kardeşim olmalı (şu an üç kardeş), anne-baba ve çocuk hep birlikte yaşamalı” (13 yaş)

“İyi olmalı, bana yardımcı olmalı, her açıdan anne-baba birlikte mutlu bir aile olmalı” (15 yaş)

Bir ailemiz olsun

“Anne-baba ne zengin ne fakir, manevi değerimiz olsun yeter” (15 yaş)

“Düzgün, çocuğuna düşkün” (17 yaş)

“Güzel, temiz oda, bebeklerim olsaydı, keşke evlatlık verilseydim, annem-babam olsaydı, ufak güzel bir kız kardeşim olsun, temiz giyinsin” (14 yaş)

“Hastalandığı zaman hastaneye gidebilecek parası olan bir aile olmalı. Babam da soğan tarlasında değil de güzel bir işte çalışsaydı, çiftçilik gibi” (13 yaş)

Yapılan araştırmaya göre, katılımcıların “Olması gereken aile/ideal aile nasıl olmalıdır?” sorusuna verdiği cevaplar yukarıda tanımlanmıştır. Verilen cevaplarda ailenin “destek mekanizması” işlevi, ailede “paylaşım” ve “açık iletişim”in olması gerektiği hususu, ailenin “birlik-telik” olgusu ön plana çıkmaktadır.

ANNE-BABAYA İLİŞKİN İMGELEMLER

Anneye ilişkin imgelemler

İyilik meleği (koruyuculuk, sevgi)

“Annem çok iyidir, beni çok sever, ben de onu çok severim. Güle benzetiyorum. Kendi kendine açar, kendi kendine solar” (18 yaş)

“Annemi Fatma GİRİK, annemin saçları ve gözlerini çok sevdiğim için” (13 yaş)

“Annemi bir meleğe benzetiyorum, annemin güzelliği benim için ön planda” (18 yaş)

“Annem koruyucu, kollayıcı, sahip çıkar. Sarıp sarmalar, kanatlarını gerer. Kuş gibidir” (17 yaş)

“Öz annemi hatırlamıyorum. Üvey anne; anne gibidir, çok yakın davranır” (17 yaş)

“Çok iyiydi, melek gibiydi” (16 yaş)

“Yavrularını koruyan dişi kuş” (16 yaş)

“Annem melek gibidir, her zaman iyiliğimi ister” (17 yaş)

“Anne güzel benzer, her şeye rağmen güzel olduğu için” (16 yaş)

“Anne şefkatli, merhametli, sabırlı; peygamber gibi” (17 yaş)

“Pamuk prenses, beni sevdiği, yemek yaptığı için” (14 yaş)

“Papatya, çünkü çok sevimli, hep güler yüzlü, hatalarımızda uyardığı için, papatya gibi saf ve temiz biri” (14 yaş)

“Anne melek, çünkü onu çok seviyorum, dövse de dövmese de ben onu her türlü seviyorum” (13 yaş)

“Lale, çünkü annem lale kadar güzel bir kadın” (13 yaş)

Cadı (diken, yılan, tilki, sertlik, kurnazlık)

“Annem çiçek gibidir, kimi zaman solar, kimi zaman açar, ne zaman ne yapacağı belli olmaz” (17 yaş)

“Diken gibi değdin mi batıyor” (16 yaş)

“Annemiz bir oduna benziyor; görünüşü iyi, içi kalın ve kötü” (15 yaş)

“Anne tilki, çünkü annem çok kurnaz biri, söylediği yalanların ortaya çıkmayacağını zanneder, her şeyi kendisinin çok iyi bildiğini zanneder” (14 yaş)

“Yılan, çünkü yılan gibi sürekli laf sokuyor” (13 yaş)

“Pamuk prensesdeki kötü kalpli cadı, çünkü en ufak şeyde bağıırıyor, ayrımcılık yapıyor, diğer kardeşimle daha çok ilgileniyor” (15 yaş)

Terk

“Anne başkasını tercih ettiği, arkamızda durmadığı için nankör bir kedi” (14 yaş)

“Anne sadakatsiz, kedi gibi nankör” (16 yaş)

“Anne cadı, beni bir yaşında bırakıp gitmiş, arayıp sormuyor, ilgilenmiyor benimle” (16 yaş)

Annem boşluk, hiçbir şey yok çünkü annemi hiç tanımadım, hiçbir fikrim yok” (14)

Babaya ilişkin imgelemler
Şiddet (şeytan, saldırganlık)

“Hiçbir şeye benzetemiyorum. Soba gibidir, içi yanar bizi de yakar” (17 yaş)

“Babam kaplan gibi, saldırgan bir hayvan” (17 yaş)

“Babam kartal gibi yırtıcıdır. Nefret ediyorum” (17 yaş)

“Öküz, bana yaptıklarından dolayı, beni dövdüğü için, öküz gibi içtiği için” (14 yaş)

“Öz babam çok küçükken öldüğü için bir fikrim yok, üvey babam korkunç bir masal kahramanı, alkol alıp bizi dövdüğü için” (14 yaş)

“Şeytan... Çünkü insan görünümlü ama şeytan, çok kötü biri, kendi anesini döven insandan ne beklersiniz” (15 yaş)

Sorumsuzluk (duvar, odun, yılan, duyarsızlık, soğukluk)

“İlgisiz, alakasız, şımarık bir çocuk gibidir. Bir şey yapmaz ama yetki ister” (17 yaş)

“Odun gibiydi, hiçbir şeyden anlamazdı, iletişim yoktu, babamın varlığı yokluğu birdi” (16 yaş)

“Baba, duvar gibidir, soğuk, tepkisiz” (14 yaş)

“Yılan, kendi evlatlarını korumaya çalışıyor ama etrafından gelen zararları, kötülükleri de engellemiyor” (16 yaş)

“Tanımadığım için hiçbir anlam ifade etmiyor” (16 yaş)

Kuvvetli, çalışkan (koruyuculuk, aslan, sağlamlık)

“Güçlü ve sağlamdır, çelik gibidir” (16 yaş)

“Babam... Kapı gibi... Sağlamdır” (17 yaş)

“Aslan... Çünkü cesur, kuvvetli, her dediğini anında yapan biri” (14 yaş)

“Aslan... Çünkü çok iyi çalışıyor, hiç yorulmuyor, aslan gibi güçlü biri” (13 yaş)

“Kuş... Her şeye yetişir kuşlar gibi, nerede iş olursa ona yetişir” (13 yaş)

Yetkinlik (danışmanlık, güven, akıl kúpü, melek)

“Babam çok mükemmel bir insan, çok seviyorum. Benim babam benim için akıl kúpüdür, her şeyi danışırım” (18 yaş)

“Babamı bir meleğe benzetiyorum, her şeye olumlu yaklaşır” (13 yaş)

“Yuvada yavrularına yiyecek toplayan erkek kuş” (16 yaş)

“Babam Jackie Chan’e benziyor, güler yüzlü” (15 yaş)

“Medine filmindeki aksakallı amcaya (Ahmet Dede karakterinden bahsediyor) benzetiyorum... Çünkü o amca çok saf, çok iyi niyetli, yardımsever, kendi halinde birisi...” (14 yaş)

“Çocuklar Duymasın dizisindeki Haluk... Taş fırın erkeği gibi maço, babamın huyları, hareketi ona benziyor” (13 yaş)

Yapılan araştırmaya göre, katılımcıların “Anne-babanızı tanımlamak isteseydiniz hangi mecazları kullanırdınız?” sorusuna (Bu soruda sondaj soru sorma söz konusu olmuştur: Anne-babanı bir nesne, bir şekil, bir hayvan, bir masal kahramanı, bir tarihsel kimlik, ya da bir canlıya benzetmeni istesem neye benzetirdin? Neden, Niçin?) verdiği cevaplar yukarıda tanımlanmıştır. Katılımcıların anneye ilişkin ifade ettikleri imgelemler daha çok annenin “Melek” ve “Cadı” olmasına yoğunlaşmıştır. Katılımcıların babaya ilişkin ifade ettikleri imgelemler ise babanın “Sorumsuz”luğu, “Şiddet” uygulaması, “Kuvvetli-Çalışkan” olması ve “Yetkin”liği üzerinde odaklanmıştır. Oluşturulan temalar literatür ile benzerlik göstermektedir. Örneğin Spinks ve Yeung (1989); Spinks ve Ho (1993) Doğu kültüründe anne ve babaların ergenlerle olan iletişimlerinde sert baba, yumuşak anne anlayışının hüküm sürdüğünü ortaya çıkaran bulgular elde etmişlerdir (Öngen, 2004: 4). Ayrıca literatürde erkeklerin sözel ve fiziksel şiddete daha yatkın oldukları belirtilmektedir (Parrot, Adams ve Zeichner, 2003; Jakupcak, Lisak, ve Roemer, 2002). Yetiştirme yurdunda yapılan bir başka araştırmada kız çocukları %54, erkek çocukları ise %52 oranla yurttan kalmalarından sorumlu kimse olarak babalarını göstermiştir. Çünkü babalarını evdeki şiddetin ve yoksulluğun sorumlusu olarak gördüklerini ifade etmişlerdir (Suğur ve Saygı Doğru, 2010: 120). Baba yoksunu olan çocuklar ile yapılan bir diğer araştırmada ise babanın genellikle anne ve çocukları için güven kaynağı olduğu belirtilmektedir, çocukların da babayı güçlü, saygı uyandıran kişi (kuvvetli-çalışkan ve yetkin temaları) olarak algıladığı ifade edilmektedir (Özdal ve Aral, 2005: 256).

Sonuç ve Öneriler

Çalışmaya katılan ergenlerin kuruluşa geliş nedenlerine, ergenlerin verdikleri ifadeler ve doküman analizinde elde edilen verilere bakıldığında ergenlerin olumsuz yaşam olaylarını deneyimleyen ya da sağlıklı aile işlevine sahip ailelerden kuruluşa geldikleri görülmektedir. Gündoğdu ve Zeren de (2004: 58) yapmış oldukları çalışmada yetiştirme yurdunda korunma ve bakım altında bulunan çocukların büyük bir çoğunluğunun ya hiçbir ana-baba tutumuyla karşılaşmadığının ya da sadece olumsuz ana-baba tutumuyla karşılaştığının altını çizmektedirler. Araştırmaya katılan gençler her ne kadar çeşitli nedenlerle yetiştirme yurdunda gelseler de bu durum zihinlerindeki aile algısını çok da olumsuz yönde etkilememiştir. Suğur ve Saygı Doğru (2010: 122) da yaptıkları çalışmada benzer sonuçları elde etmişlerdir. Çocukların aileyi tanımladığı bölümde aile ile ilgili daha çok olumlu ifadelerde bulunmaları, anneye ilişkin imgelemlerinde “iyilik meleği” metaforunu paylaşmaları, babaya ilişkin imgelemlerinde daha çok babanın “yetkin”liği ve “kuvvetli”liği, “çalışkan”lığı üzerinde odaklanmış olmaları da bu durumu destekler niteliktedir. Sorunların baş göstermesinde çevrenin önemi bilirse de yaşamlarının diğer evrelerine de etki edecek olumsuz yaşam olaylarını, anne-babalarına yüklemek isteyen az sayıda ergenin olması dikkat çekici sonuçtur.

Toplumsal yaşantıda babaya atfedilen imgelemlerden “aslan”, babadan beklenen kuvvet, koruma ve cesarete uygun nitelermelerdendir. Benzer şekilde “kuş” imgelemi de her şeye yetişme ve her yerde olabilme özelliği ile örtüşmektedir. Annenin “iyilik meleği” imgelemiyle

örtüşen sabırlılık, koruyuculuk, merhametlilik yanı ve babanın “aslan” imgelemindeki koruyuculuk, cesaret, çalışkanlık yanı onların ailenin ihtiyaçlarını karşılamaya yetme olarak nitelenmiştir. Annenin “melek” imgelemi ile koruyucu, kollayıcı, sevgi dolu özelliğini belirtmekle beraber annenin davranışları ve kişilik özelliklerinin olumlu yanları pekiştirilmiştir.

Anneye ilişkin olumsuz olarak kullanılan “cadı, diken, tilki, yılan” imgelemleriyle ifade edilen hayvan ve nesnelere beraberinde kötülük, sertlik, kurnazlık, duyarsızlık ve ilgisizlik özellikleri somutlaşmaktadır (5 ifade). Benzer şekilde “nankör kedi” imgelemi de evlerini terk eden anneleri olan kızların yaşadığı sadakatsizlik, terk, boşluk özelliklerinde somutlaşmıştır (4 ifade).

Babaya ilişkin olumsuz imgelemlerin önemli bir bölümü (6 ifade) şeytan, öküz, yırtıcı, kartal olarak şiddet, saldırganlık, dayak davranışlarıyla ve özelliğiyle somutlaşmıştır. Benzer şekilde “duvar, odun, yılan” imgelemleriyle ifade edilenler, duyarsızlık, tepkisizlik, anlayışsızlık, ilgisizlik ve sorumsuzluk özellikleriyle tanımlanmıştır. “Odun” imgelemi olumsuz içeriğiyle (anlayışsız, tepkisizlik olarak) kullanılırken baba için kapı, sağlamlık niteliğini vurgulamıştır.

Öncelikle koruma kararıyla kurumlar da kalan ergenlik dönemindeki kızların çocukluklarıyla ilgili aile yaşantılarında şiddet, yoksulluk, terk davranış örnekleriyle olumlu destek ve koruma ortamlarından mahrum ve yoksun yaşantıları ve dönemleri olmuştur. Bilindiği gibi 0-3 yaş arasındaki temel güven duygusunun kazanılarak, bireyselleşme ve ayrışmanın sağlıklı gerçekleşmesi, sonraki dönemlerde [geçiş nesnesi (yastık

vb) - nesne kalıcılığı] arkadaş, sevgili, eşte somutlaşan sevgi ve vefayla sürekli ve anlamlı yakın ilişkilere transfer edilen hayatların ortaya çıkmasını sağlar. Erken çocukluk dönemi yaşantılarında anne-baba sevgi ve desteğinden yoksunluk, sonraki yıllardaki arkadaşlık ve sevgi ilişkilerinde sevginin bulunması veya oluşturulmasındaki yoksunluk olarak kendini gösterebilir.

Bilindiği gibi Mahler’in Bireyselleşme Kuramında (Mahler, Pine ve Bergman, 2012) Freud’dan farklı olarak bireyselleşmenin 5. yaşın sonuna kadar uzayarak, süperegonun daha ileri düzeyde gelişip olgunlaşmasıyla birlikte “içer alınmış nesne” ilişkileri olarak kavramsallaştırdığını görmekteyiz. Bu dönemlerde yetersiz ilgi destek ve sevgiyle büyütülen bireylerin kendilik algılarının sağlıklı olamayacağına ilişkin öngörülerimiz olabilir. Nitekim çocukların cümlelerinde izlediğimiz, “diken gibi değdi mi batıyor”, “oduna benziyor, görünüşü iyi, içi kötü ve kalın”, “yılan, çünkü yılan gibi sürekli laf sokuyor” cümleleri ile ifade edilen örsellenme, hayal kırıklığı, zorlanma, ağır travma ve kayıplar, anne-babadan ayrışma anksiyetesi yaşanma biçimi, ergenliğin doğal gelişim krizlerinden öte yoksunluklara götürebilir. Bu noktada koruma kararı alındığı andan itibaren, çocukların daha yakın, nitelikli güven ve destek ilişkilerinin temin edilebileceği yetiştirme yurdu dışındaki koruyucu aile, sevgi evleri-çocuk evleri hizmet modellerinin içinde yaşamalarının temin edilmesinin uygun ve gerekli olduğu açıktır.

Öncelikli olarak vurgulanması gereken nokta yetiştirme yurdu gibi kışla tipi, 50-60 (veya daha fazla) kişilik kurumların yerine küçük ev tipi bakım modellerinin gerekliliğidir. Bu kurumların

hayata geçirilmesine ilişkin öneriler izleme ve değerlendirme çalışmalarında da vurgulanmıştır (Mavili Aktaş, 2002; Gökçearslan, 2003). Bıyıklı da 0-10 yaş kız ve erkek çocukların aile ve toplum çevresinden uzaklaşmadan, soyutlanmamış bir yaşam ortamı sağlayacağını düşündüğü "SOS Çocuk Köyü Ailesi" gibi öneriler geliştirmiştir (Bıyıklı, 1995: 5-10).

Sıklıkla vurgulanan, bu temel ihtiyacın kışla tipi kurum bakımının ailedeki travma ve yoksunluğa yeni travmatik izler eklemeye olasılığının da yüksek olduğu gerçeğidir. Nitekim 2003 yılından itibaren sevgi evleri, çocuk evleri modellerine geçiş hızlanmıştır. Bu durum 2011 yılında yeniden yapılanan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının temel hedefleri içindedir. Buna ek olarak kiralanmış apartman dairelerinde ya da müstakil evlerde bakıcı anne ve baba figürüne uygun (üç vardiyalı hizmet elemanı alımı yolu ile) ev tipi (5-8 kişilik) bakımlara geçilmesi 10. Kalkınma Planının sosyal hizmet ve yardımlar, çocuk sektörü raporlarında da benimsenen bakım türü olarak tercihlerine yerleşmiştir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2012)

Bu bağlamda koruma kararının amacı doğrultusunda çocuğun, gencin toplumla ilişkilerinin kesintiye uğratılmaksızın ya da çok kısa süreli olsa bile uygun rehabilitasyon ve danışma hizmetleriyle grup çalışmaları, akran grupları, bireysel kriz müdahaleleri vb profesyonel müdahalelerle yakın ve destekli özdeşim modellerinin rehberliğinden yararlanmaları önemlidir. Mahalle içinde kiralanmış evlerde kendi akran gruplarıyla bakıcı personelle sağlanan bu koruma modelinin toplum içindeki apartman dairelerinde olması yerindedir. Ancak eğitim seviyesi düşük, özel hizmet alımı

personelinin çocukların tamamının rol modeli ihtiyacını karşılayamayacağı açıktır. Bu nedenle eğitim kurumundaki öğretmen, psikolojik danışman ve okul sosyal hizmeti uygulamalarının normal, ailesi olan akran çocukları da içine alacak biçimde düzenlenmesi, bunların düzenli ve sürekli programlara dönüştürülmesi önerilmektedir.

Bilindiği gibi ergenlik dönemi ailesi yanında olan çocuklar için de zaman zaman zor ve sıkıntılı bir dönemdir. Koruma altına alınan çocuklar için ana-baba kaybı ya da terk gibi (ayrılma) istenmedik durumların ekonomik yoksunluk ile birleşmesi durumunda karşımıza çıkabilecek risklerin barınma ve fiziki ihtiyaçların karşılanması (yeme içme vb) ötesine geçmemesi için psikolojik ve sosyal desteğin de yerinde temin edilmesi gerekir.

Yetiştirme yurdunda korunma ve bakım altında bulunan ergenlerin biyo-psikososyal açıdan tam iyilik haline kavuşması, hak temelli, nitelikli bakım ve korunma hizmetlerinin ihtiyaç içindeki koruma kararı verdiğimiz bütün grupları kapsamaması beklenir. Küçük yaşta gruplar için de koruyucu aile hizmetinin yaygınlaştırılıp etkili izleme ve değerlendirme ayağının güçlendirilmesi önemlidir. Ayrıca yeterli profesyonel alımı ve yerinde (mahalli düzeyde) verilecek hizmetlerin standartlarının Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından tespit edilip yürütülmesi de önemlidir.

KAYNAKÇA

Adana, F. ve Kutlu, Y. (2009). Anne-Baba Tutumlarının Adölesanların Kendilik Kavramı Üzerine Etkisi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12 (2), 18-23.

- Aksoy, A. B., Kahraman, Ö. G. ve Kılıç, Ş. (2008). Ergenlerin Algıladıkları Ebeveyn İzleme ve Destek Davranışları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (15), 1-14.
- Aldan Karademir, Ç., Uçak, E. ve Bağ, H. (2012). "Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Bilgi Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Metaforlar" X.Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, Niğde., 27-30 Haziran 2012.
- Alisnanoğlu, F. (2002). Gençlik Dönemi Özellikleri ve Genç Anne-Baba İletişimi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 27 (123), 62-63.
- Aral, N., Gürsoy, F. ve Yıldız Bıçakçı, M. (2006). Yetiştirme Yurdunda Kalan ve Kalmayan Kız Ergenlerin Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (15), 10-19.
- Atak, H. (2011). Kimlik Gelişimi ve Kimlik Biçimlenmesi: Kuramsal Bir Değerlendirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3 (1), 163-213.
- Bahadır, A. (2002). Ergenlik Dönemi Kişilik Gelişiminde Temel Kavramlar. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8, 57-66.
- Bıyıklı, L. (1995). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve S.O.S. Çocuk Köyleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 2 (1), 3-10.
- Boyraz, G. ve Aydın, G. (2003). Yetiştirme Yurdu ve Anne-Baba Yanında Kalan Ergenlerde Öğrenilmiş Güçlülük. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (20), 59-64.
- Büyükhahin Çevik, G. ve Çelikkaleli, Ö. (2010). Ergenlerin Arkadaş Bağlılığı ve İnternet Bağımlılığının Cinsiyet, Ebeveyn Tutumu ve Anne-Baba Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (3), 225-240.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen Kavramı İle İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (4), 693-712.
- Çelik, G. ve İçağasioğlu Çoban, A. (2012). Çalışan Kadın ve Erkeklerin Ebeveynlik İzin Haklarına İlişkin Görüş ve Düşünceleri: Niteliksel Bir Çalışma. *Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu 27-28 Kasım*, (s. 458-470). Ankara.
- Danış, M. Z. (2006). Davranış Bilimlerinde Ekolojik Sistem Yaklaşımı. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 8 (3), 45-53.
- Demirbilek, S. (2000). Korunmaya Muhtaç Gençlerin Topluma Kazandırılmasında Yetiştirme Yurtları. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 137-152.
- Deveci, H., Karadağ, R. ve Yılmaz, F. (2008). İlköğretim Öğrencilerinin Şiddet Algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (24), 351-368.
- Erdoğan, Ö. ve Uçukoğlu, H. (2011). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Algıları İle Atılganlık ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeyleri Arasındaki İlişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19 (1), 51-72.
- Ertem, Ü. ve Yazıcı, S. (2006). Ergenlik Döneminde Psiko-Sosyal Sorunlar ve Depresyon. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3 (9), 7-12.
- Gökçearslan Çifçi, E. (2003). Çocuk Yuvalarında Kışla Bakım Modeli İle Grup Evi Bakım Modelinin Hizmet Kalitesi Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Değerlendirme Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı. Ankara.
- Gündoğdu, M. ve Zeren, Ş. G. (2004). Yetiştirme Yurdunda ve Ailesinin Yanında Kalan Ergenlerin Kimlik Gelişimlerinin Karşılaştırılması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (22), 57-65.
- Gürsoy, F., Aral, N. ve Yıldız Bıçakçı, M. (2005). Yetiştirme Yurdunda Kalan ve Kalmayan Ergenlerin Benlik Tasarım Düzeylerinin İncelenmesi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 21, 24-34.

- Jakupcak, M., Lisak, D. ve Roemer, L. (2002). The Role of Masculine Ideology and Masculine Gender Role Stress In Men's Perpetration of Relationship Violence. *Psychology of Men and Masculinity*, 5 (3): 97-106.
- Kayaalp, L. (2008). Ergenlikte Kimlik İfadesi Olarak Şiddet. *İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Adölesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi No:63*, (s. 33-39). İstanbul.
- Kesen, N. F., Karakuş, Ö. ve Deniz, M. E. (2012). Yetiştirme Yurtlarında Kalan Çocukların Kuruluşa Geliş Nedenlerinin İncelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23 (1), 139-150.
- Kesici, Ş. (2007). Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Baba Tutumlarının ve Rehberlik İhtiyaçlarının Mesleki Karar Verme Zorluklarını Yordaması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 329-340.
- Kocayörük, E. (2010). Ergen Gelişiminde Aile İşlevleri ve Baba Katılımı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (33), 37-45.
- Kocayörük, E. (2012). Öz-Belirleme Kuramı Açısından Ergenlerin Anne Baba Algısı ile Duyuşsal İyi Oluşları Arasındaki İlişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (37), 24-37.
- Kutlu, M. (2005). Yetiştirme Yurdu Yaşantısı Geçiren Lise Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (24), 89-109.
- Mahler, M. S., Pine, F. ve Bergman, A. (2012). *İnsan Yavrusunun Psikolojik Doğumu*. (A. N. Babaoğlu, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Mavili Aktaş, A. (2002). *Korunmaya Muhtaç Çocuklar Raporu Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu Uzman Raporu*. Ankara: Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu.
- Oflaz, G. (2011). 2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications 27-29 April, 2011 Antalya-Turkey. (s. 884-893). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Öcal, A. ve Kemerkeya, G. (2011). Yetiştirme Yurdunda Kalmış Yetişkinlerin Devlet ve Vatandaşlık Algıları Üzerine Bir Araştırma. *Yetiştirme Yurdunda Kalmış Yetişkinlerin Devlet ve Vatandaşlık Algıları Üzerine Nitel Bir Araştırma*, 30 (1), 63-82.
- Öngen, D. (2004). Özerklik Kazanma Sürecinde Ergen-Anne ile Ergen-Baba İlişkileri Arasındaki Farklılıklar. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 29 (131), 3-13.
- Özbey, S. (2012). Ebeveynlerin Evlilik Uyum ve Algıladıkları Sosyal Destek ile Altı Yaş Çocuklarının Problem Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (1), 43-62.
- Özdal, F., ve Aral, N. (2005). Baba Yoksunu Olan ve Anne-Babası İle Yaşayan Çocukların Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi*, 6 (2), 255-267.
- Özgür Sayar, Ö. (2006). Yetiştirme Yurtlarında Akran Şiddet i-Ankara'da İki Yetiştirme Yurdu Örneği-. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 17 (1), 113-132.
- Parrott, D. J., Adams, H. E. ve Zeichner, A. (2002). Homophobia: Personality and attitudinal correlates. Personality and Individual Differences, 5 (32): 1269-1278.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. (D. Bayrak, H.B.Arslan, ve Z. Akyüz, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Reçber, B. (2011). Bir Özsaygı Geliştirme Programının Yetiştirme Yurdundan Yaşayan Ergenlerin Özsaygı Düzeyleri Üzerinde Etkililiği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22 (1), 115- 132.
- Saban, A. (2009). Öğretmen Adaylarının Öğrenci Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (2), 281-326.
- Saban, A. (2004). Giriş Düzeyindeki Sınıf Öğretmeni Adaylarının 'Öğretmen' Kavramına İlişkin İleri Sürdükleri Metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 131-155.

- Saban, A. (2007). Lisansüstü Öğrencilerin Nitel Araştırma Metodolojisine İlişkin Algılarını. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 469-485.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 1-19.
- Sezer, Ö., ve Oğuz, V. (2010). Üniversite Öğrencilerinde Kendilerini Değerlendirmelerinin Ana Baba Tutumları ve Bazı Sosyo Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18 (3), 743-758.
- Soygüt, G. Ve Çakır, Z. (2009). Ebeveynlik Biçimleri İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkilerde Kişilerarası Şemaların Aracı Rolü: Şema Odaklı Bir Bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20 (2), 144-152.
- Soysal, A. Ş., Bodur, Ş., İşeri, E. ve Şenol, S. (2005). Bebeklik Dönemindeki Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış. *Klinik Psikiyatri*, 8, 88-99.
- Suğur, N. ve Saygı Doğru, E. (2010). Korunma Altındaki Çocukların Aile ve Devlet Algısı Üzerine Bir Araştırma. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 65 (1), 115-133.
- Şimşek, Z. ve Erol, N. (2004). Kurum Bakımının Adölesan Ruh Sağlığına Etkisi. A. İçağasioğlu Çoban, ve H. K. Arslanoğlu (Dü.), *Türkiye’de Sosyal Hizmet Uygulamaları İhtiyaçlar ve Sorunlar* içinde (s. 479-482). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı.(2012). *Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)*. Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı.
- Ünal, F. (2007). Çocuklarda Empatinin Gelişimi: Empatinin Gelişiminde Anne-Baba Tutumlarının Etkisi. *Milli Eğitim* (176), 134-148.
- Yaban, E. H. ve Yükselen, A. (2007). Korunmaya Muhtaç Yedi-On Bir Yaş Grubundaki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18 (1), 49-67.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

